

TÁRSADALOM ÉS KAPCSOLATOK

Birher Nándor

Absztrakt

Munkánkban bemutatjuk, hogy a fenntarthatóság illúzió abban az esetben, ha az ész nem fordul vissza a közösség felé. A közösség kapcsolatát jelent az egyetlen élő középponttal és minden emberrel egyszerre. Ennek a közösségvállalásnak az alapja az igazságosság, amely pedig az igazság fogalmán nyugszik. A normatív igazság igénye az ember közösségi tudatában, a „mi-tudatban” rejlik. Rávilágítunk arra, hogy az igazság megnyilvánulási módjai három szempontból lehetnek mérhetőek. Ezek a mérési lehetőségek a szövegekben a szavak gyakoriságának és kapcsolatának, a személyközi kapcsolatoknak és pénz mozgásának az észlelése.

Kulcsszavak: norma, mi, szó, szöveg, találkozás, hatalom, pénz, információ, kapcsolat, erkölcs, jog

A fenntarthatóság, az illúzió és az „AZ”

A „Mi” nem szép szó, különösen nem manapság. „Mi”, a túlfűtött, nedves kabát szagú intercity-fülke, de mindenek előtt hazugság – és egy látszólag megbízható mutató a társadalmi viszonyokra, a „Mi” a politikusok eszköze, hogy közösséget hazudjanak. Európában nincs jövő, - csak a vásárlás és termelés, a munka és a fogyasztás egyre bizonytalanabb illúziója¹⁰.

Valóban létrehoztuk azt, amit már szinte elképzelni sem tudunk. Olyan rendszereket teremtettünk magunk köré, amelyek legfeljebb 15 perc hírnevet adnak, és bárkit bármikor megsemmisítenek. A „Mi” fogalma nem igazi közösséget, csak politikailag aktiválható közeget jelent.

Anders az atomkorról kapcsolatban fogalmazta meg, hogy az ember kisebb lett saját magánál. „Képtelenek vagyunk a magunk által alkototról képet alkotni ... fordított utópisták vagyunk ... amit előállítottunk nem tudjuk elképzelni.” Feszültség keletkezik az előállító és az elképzelő teljesítményünk között. Ez a „prométikus különbség”¹¹. Többet állítunk elő, mint amit egyáltalán elképzelni tudunk. „Minél nagyobb a tett lehetséges hatása, annál elképzelhetlenebb... és annál kevésbé lehet felelőssé lenni is; minél nagyobb a különbség, annál gyengébb a gátlómechanizmus.”¹² A

---

¹⁰ <http://www.faz.net/aktuell/feuilleton/debatten/europas-zukunft-haut-doch-ab-13950419-p3.html>

¹¹ Anders G., *Tézisek az atomkorról*, in Kalmár Z., (ed) *Német történetfilozófia a rövid 20. században*, Veszprém 1996, 541-542.

¹² uo.

valóság érzékelésének helyét a fantázia veszi át, ez a fantázia válik realitássá. A tőlünk független, teremtett valóság helyét (tamási realizmus) átveszi a szimuláció. Mindeközben pedig olyan hatásokat idézünk elő – a szimuláció során megsemmisített teremtett valóságban –, amelyeket sem érzékelni, sem elképzelni nem tudtunk eddig. Anders a legnagyobb kockázatnak az atomkatasztrófa bekövetkeztét tartja. Úgy tűnik, ezzel párhuzamosan van egy másik veszély is. A korlátlan termelés és fogyasztás, a javak egyenlőtlen elosztása környezeti katasztrófákhoz vezet. Mindezt pedig felfogni sem tudjuk. Virtuális megoldásokat keresünk és találunk tényleges problémákra.

Azok a társadalmi szerkezetek, amelyeket Parsons, Luhmann, Habermas leírt hatékonyan működnek. Ráadásul olyan hatékonyan, hogy túlmutatnak az egyének,(én) a közösség (mi) tudatán, saját funkciójuk fenntartása lesz az egyetlen céljuk. A legjellemzőbb talán a tőke koncentrációja. A gazdaság, mint társadalmi alrendszer olyan hatékonyvá vált, hogy egyre gyorsuló ütemben képes egyre nagyobb tőkét koncentrálni. Mára már a föld lakosságának 0,7%-a birtokolja a tőke 44%-át, miközben a lakosság 69,8%-nak jut a tőke 2,9%-a¹³. Az igazságtalanságnak ez a felfoghatatlan szerkezete az ami a világ pulzusát adja. Ez az az igazi veszély, amely a felfoghatatlan, de nagyon is valós önpusztításhoz vezet.

Ferenc pápa a Laudato Si enciklikájában a következők szerint foglalja mindezt össze:

Valóban, „nem tekinthetjük a természetet olyan valaminek, amely tőlünk külön van választva vagy pusztán életünk kerete” (139.). Ez érvényes azokra a különböző területekre, amelyeken élünk: a gazdaság, a politika, a különböző kultúrák területére, különösen a legfenyegetettebbekre, sőt mindennapi életünk minden pillanatára. Az átfogó perspektíva az intézmények ökológiája számára is kihívást jelent: „Ha minden kapcsolatban áll egymással, akkor egy társadalom intézményeinek az egészségi állapota is következményekkel jár a környezetre és az emberi élet minőségére: a szolidaritás és a polgári barátság mindenfajta megsértése környezeti károkat idéz elő.” A számos konkrét példával Ferenc pápa nem tesz mást, mint megerősíti gondolatát: kapcsolat áll fenn a környezeti, valamint a társadalmi és emberi kérdések között, amelyet soha nem lehet szétszakítani. Ezért „a környezeti problémák elemzése elválaszthatatlan az emberi, családi, munkahelyi, városi környezetektől, továbbá minden egyes személy önmagával való kapcsolatától” (141.), mivel „nem áll fenn két, egymástól független, egy környezeti és egy társadalmi válság, hanem egyetlen és összetett társadalmi-környezeti válságról van szó” (139.). Ez az átfogó ökológia „elválaszthatatlan a közjó fogalmától” (156.), azonban konkrét módon kell értelmezni: a mai körülmények között, amikor „olyan sok egyenlőtlenséggel találkozunk és egyre nagyobb számban selejteznek le embereket, megfosztva őket alapvető emberi jogaitól”,

---

¹³ Credit Swiss, Global Wealth Databook 2014.

elkötelezni magunkat a közjó érdekében azt jelenti, hogy szolidáris döntéseket hozunk „a szegények iránti megkülönböztetett szeretet” alapján (158.).

A pápa szép gondolatai természetesen nem előzmény nélküliek. Lyotard a maga természetes egyszerűségében mindezt úgy foglalta össze: „csak a tőke élvez”.

Tartalmában ehhez hasonlóan, azonban cizelláltabban fogalmazott Martin Buber az *Én és Te* című munkájában 1923-ban: „... látom, hogy az államot már nem vezeti senki, a fűtők még rakják a szenet, de a vezetők már csak látszólag irányítják a tovarobogó gépeket. ... szószólóik kioktatnak, a gazdaság veszi át az állam örökét, te pedig tudod, hogy nincs mit örökölni, csak a vadul burjánzó AZ zsarnokságát, amelynek súly alatt az ÉN, amely uralkodni egyre kevésbé képes, még mindig azt álmodja, hogy ő parancsol.” Az emberi ész diadalának hatására tehát megsemmisül az én, a mi, a valóságot az AZ (struktúra) irányítja egyre precízebb, hatékonyabb módon. Az ember pedig valóban elszegényedik és eltűnik, mint a „tengerpart fővenyébe rajzolt arc”.

Összességében elmondhatjuk: a fenntarthatóság illúzió az AZ által generált valóságban. De az élet győz a halálon. Mert a Teremtő erősebb, mint a teremtmény.

Az ész diadala és trónfosztása

A struktúrákat az ész alkotta, csak később elvesztette az uralmát felettük. Miközben arra törekedett a dicsőséges ész, hogy egyeduralkodó legyen a hit ellenében, befulladt a szimuláció mocsarába. Ezt egyszerűbben úgy mondják: bálványokat kezdett imádni. A hit Istenével szemben a bálványok nem élnek. „Szemük van, de mégsem látnak, fülük van, de nem hallanak és szájuk nem ad hangot” mondja a zsoltár. Teljesen mindegy, hogy milyen bálványt választunk, pénzt vagy társadalmi önmegváltást, úgymint marxizmust, fasizmust, liberalizmust, vagy valami mást, nem tud segíteni. A bálványok üzenete ugyanis élettelen üzenet, ami a következőképp hangzik: a szabadság nevében szűnjön meg a közösségi kultúra (MI), az egyén legyen szabad a családtól, a hagyományoktól, a nemi identitásától, végső soron pedig az emberségétől és saját magától is. Az ész nem tudja magát megváltani csak megsemmisíteni. Az ész önmagában nem örök. Hiába adja ki Kant a jelszót: „Sapere aude” – merj tudni. Ebből a nagykorúságból nem születhet meg az örök élet. Csak a kamasz gondolja néha, hogy a nagykorúságával együtt a szuperhős öröklét is adott lesz. Valójában az ember segítségre szorul. Mások segítségére, és a Teremtő segítségére.

Ezzel a kérdéssel viaskodik Kant kortársa Voltaire is, amikor a lét értelmére kérdez rá a *Candide*-ban. „*Hát akkor mit tegyünk - kérdezte Pangloss? Hallgassunk - felelte a dervis.* (Amiről nem lehet beszélni, arról

hallgatni kell.) *Dolgozzunk, ne okoskodjunk – mondta Martin -, ez az egyetlen módja annak, hogy tűrhetővé tegyük az életünket. Vár ám a munka a kertben.*” Létrejött az ész és a munka szent szövetsége, amelyik évszázadok alatt megkövósította azokat a szerkezeteket, amelyeket már nem vagyunk képesek megérteni. Így jött lére hát az AZ, a prométikus különbség birodalma.

Itt az ideje az ész trónfosztásának egy teljesen új értelemben. Ez a trónfosztás nem történhet másutt, csak a szívekben, az igazi hitben, a Teremtőhöz való visszatalálásban. Abban az alázatban, amelyben beismerjük, a problémát egyedül az ész segítségével nem tudjuk megoldani. Az értelem és a hit egysége vezethet el a megoldásig. El kell újra fogadni azt az egyszerű ténnyt, hogy nem mi vagyunk a világ urai, tulajdonosai, teremtői. Mi csak haszonélvezők vagyunk. A valóságunkat használatra kaptuk, és mint talált tárgyat visszaadjuk. Vigyáznunk kell rá. A személyes csak a felelősségünk, minden más közös és az egyéntől csak részben függő. Van az észről független természet és Teremtő. És ezek megismerhető valóságok. A valóság létezik.

Ezzel a létező valósággal és egymással kell a közösséget létrehozunk. „Az igazi közösség nem azáltal jön létre, hogy az emberek érzelmekkel viseltetnek egymás iránt, ... hanem a következő két dolog által: hogy mindannyian eleven kölcsönviszonyban állnak egy eleven középponttal, és hogy mindannyian eleven kölcsönviszonyban állnak egymással.” – fogalmazza meg Buber. Nem elegendő az egymással való eleven kölcsönviszony, fontos, hogy megtaláljuk az eleven középpontot is. A halott bálványok helyett az Élő-t. Enélkül az eleven középpont nélkül nem tudunk eredményesek lenni.

Az eleven középponttal és az egymással való kapcsolatunk alapja az igazságosság. Az igazságosság egyik legteljesebb meghatározását Jusztiniánusz császár adja, aki ezen elvek mentén tudta összetartani azt ami a római birodalomból megmaradt. Az elvek: „*iuris praecepta sunt haec: honeste vivere, alterum non laedere, suum cuique tribuere*¹⁴”. Tisztességesen élni, másokat nem sérteni, mindenkinek megadni ami jár neki. Önmagukban ezek az alapelvek is értelmezhetőek a szimulált világok sokaságában sokféleképpen. Egy jelentést kapnak azonban akkor, ha megtaláljuk a biztos viszonyt az eleven középponttal is.

Az igazság struktúrája

Csak az ember érzékeli a közösségi cselekvésnek az absztrakt lényegét, fogja fel, hogy a „mi” cselekvésünket a jogok és köteleességek szabályozzák. A normarend mögött tehát az az apriori hit áll, hogy a szabályainkat mások is elfogadják. Az ember olyan deontikus világot hoz létre, amelyben feltétlen hittel mozog. Aki pedig ezeket a hittételeket kétségbe vonja, azokat

---

¹⁴ (Inst. 1,1,3-4)

szankcionálja, akár az egyén lelkiismeretén keresztül önmagát, akár a közösség büntetéseivel, végső soron pedig a teljes kirekesztéssel.

Az emberek gondolkodásmódja mindig feltételez egy metanyelvet, a másik gondolkodásáról való gondolkodás képességét (közös figyelem). Ez teszi lehetővé, hogy azonosítsuk az én-t meghaladó közös célokat (klasszikusan: család-állam-vallás). Ez a közös figyelem, közös perspektíva az, amiben elhelyezhetjük a cselekvéseinket. A „mi” világában kapcsolódik tehát össze a „van” és a „kell”, a normatív és a nem normatív etika, az érvényesülő és az érvényes.

A közös figyelem nagyfokú közös bizalmat is igényel. A bizalom feltételezi annak eleve adott ismeretét, hogy az együttesen elért eredményt igazságosan kell elosztani. A kölcsönösség és megbízhatóság a csoport szempontjából elsőrendű értékek, ezek a normaalkalmazás alapjai is. Csak szükséghelyzetben, diszfunkció esetén kerül sor a szankciók alkalmazására. A közös intencionalitás mentén kialakított normák teszik lehetővé a komplex intézményrendszerek kiépülését. A társas normáknak erejük van, amit részben a szankcióval való fenyegetés, de még inkább a társas ésszerűségük ad. Az ésszerűség pedig a közös siker elérésének nagyobb lehetőségében van. Az együttműködő egyedek mindegyike tudja, hogy tevékenységének eredménye függ a másik egyed tevékenységétől, és ezzel a másik is tisztában van. A norma léte és érvénye abban áll, hogy kölcsönösen felismerjük egymástól való függésünket. A kölcsönösség lényege, hogy bármikor bármelyikünk bármilyen szerepbe kerülhet, de ez magát a vonatkozó szabályt nem fogja érinteni. A tudatlanság fátyla eltakarja előlünk, hogy kinek milyen szerepet juttat az élet, ezért az egyetlen racionális döntés a konszenzus. Ebben az értelemben tehát a gyengék támogatása nem a felsőbbrendű ember ellen való véték, hanem az erősebb és összetartóbb közösség garanciája, az evolúció alapkövetelménye.

Az emberek sokkal jobban össze vannak kötve, mintsem korábban gondoltuk volna. Az egyéni jólétre való törekvés nem csak a közösség szempontjából veszélyes, hanem a saját egyéni jólétet is veszélyezteti. Ha ugyanis a körülöttem lévőket kihasználva próbálok az egyéni jólétre törekedni, a közösség negatív hatása miatt nem fogom tudni azt sohasem elérni. Amikor az ember a saját hasznának maximalizálására törekszik, elkezd a többi főemlős társára hasonlítani, és elveszíti a mi-tudatban rejlő evolúciós előnyeit.

Az igazság megismerhetőségének szempontjai

A társadalmi tőkét¹⁵ tudatosító társadalmakban – amelynek egyik, de nem kizárólagosan fontos szegmensét jelenti a Habermas által meghatározott

---

¹⁵ Granovetter, M., *The Strength of Weak Ties: A Network theory Revisited, Sociological Theory, Volume 1 (1983), 201-233.*

társadalmi diskurzus – az igazság keresése kiemelkedően fontos. Filozófusként bátran állíthatjuk, az igazság a maga filozófiai, teológiai, egzisztenciális dimenzióban szükségszerűen létezik, személyes igazság formájában is. Az igazság feltárása és kimondása azonban inkább afféle útkeresés. Ráadásul ez az útkeresés, az ember közösségi léte miatt (mi tudat) nem „egyszemélyes” feladat, hanem közösségi esemény is. Az igazság értelmezést alapvetően meghatározzák a kapcsolatok a személyek, a szavak és a hatalom (pénz) között. Az igazság megnyilvánulása mindig sokféle, az igazság leírása pedig mindig közösségi esemény. Ez a sajátos közösségi igazságkeresés a technológiai fejlődés eredményeként hatékonyan elemezhetővé vált napjainkra.

A közösségben kialakuló igazság leírásának három megközelítési módját különböztethetjük meg, annak fényében, hogy a közösségben formálódó igazságnak milyen nézőpontjai jelennek meg számunkra elemezhetőként.

1, Igazság a társadalmi diskurzusban és normaszövegekben¹⁶. A szavak és logika által körülhatárolt világban, tudomásul véve a dolgok megismerhetőségének (Ding an sich) hiányát a szövegek elemzésére kell koncentrálni. A szövegek pedig egyértelmű szókapcsolatokat tárnak elénk. Ezeknek a kapcsolatoknak az elemzése közelebb vihet bennünket a diskurzív¹⁷ és normatív igazság megértéséhez. „A világ tények és nem dolgok összessége” 1.1, „A tények a logikai térben, - ez a világ.”¹⁸ 1.13. A beszéd (szavak és logika) meghatározza a mindennapokat, kijelöli az értelmezés területét. A beszéd hangosítja ki, sokszorozza meg és teszi reprodukálhatóvá (írott szó) azt, ami fontos a közösségnek. A normák a jogrendekben szavakban öltenek testet, létrehozva a tételezett szabályokat (jogalkotás) és szövegszintű alkalmazásukat (törvénykezés). Így keletkezik az érvényes és érvényesülő jog a szabályokat előkészítő társadalmi diskurzus során. (Habermas). Ezekhez a normákhoz jellemzően ontológiailag tartozik a szankció.

2, Igazság a találkozásokban: a hogy Jézus a személyes kapcsolatot és az igazságot összekapcsolja az „Én vagyok az út, az igazság és az élet” kijelentésében, úgy minden egyes személyközi találkozás megerősíti az igazság megélését. Martin Buber az Én és te munkájában fogalmazza meg: „Minden valóságos élet: találkozás”. A találkozások, személyközi kapcsolatok lényege a tranzakció, amelynek alapvető jelentése, hogy minden létező hatni akar. (Bonum est diffusivum sui). A kapcsolatok napjainkra jól mérhetővé és elemezhetővé váltak. A hatás és az arra válaszként érkező kölcsönhatás nem feltétlenül közvetlenül oda-vissza irányú, hanem egy komplex tranzakciós térben jelenik meg. Egyáltalán nem biztos, hogy attól a személytől jön az

¹⁶ Coing, H., *A jogfilozófia alapjai*, Budapest 1996.

¹⁷ Habermas, J., *A kommunikatív etika*, Budapest, 2001.

¹⁸ Wittgenstein, L., *Tractatus logico-philosophicus*, Budapest 1989.

általam kezdeményezett hatásra a válasz, akire a hatás közvetlenül irányult. Ezzel együtt a hatások és kölcsönhatások összessége meghatározza egy adott csoport, közösség világlátását, igazság képzetét. Egy indonéz mondás szerint minden személyes jó vagy rossz cselekedet, amit valaki megtesz, elindul a világban, hogy egyszer majd valamilyen úton-módon visszatérjen az első cselekvőhöz. A találkozások közösségi térében megjelenik a személyes felelősség „Világos, hogy az etikának semmi köze a köznapi értelemben vett büntetéshez” állítja Wittgenstein a Tractatus 6.422 pontjában. Az etikai juttalom nem a cselekményben van, hanem a közösséghez való tartozásban.

3, Az igazság és a hatalom szintén szorosan összefügg. Elkerülve, hogy a hatalom sokféle definícióját megadjuk, inkább a hatalom egy mérhető megnyilvánulási módjára a pénzre koncentrálunk. A mérés szempontjából leegyszerűsíti a helyzetet, ha azt elemezzük, hogy honnan hova áramlik a pénz. Ez fogja majd jellemezni azt is, hogy kinél vannak a források, jelesül a pénz feletti rendelkezés joga. Akinél a pénz, annál az igazság, tartja egy régi bölcsesség. A hatalom struktúrái, a pénz, vagy az információ ereje alkalmas arra, hogy az egyénekben az igazság képzetét formálja, alakítsa. A hatásgyakorlás során a személy értékítélete befolyásolható. Foucault állapítja meg: „Mindenhonnan van hatalom...mert mindenből az ered.” A gazdaság és a politikai igazságait leginkább a hatalom és az információ igazságai jellemzik. Ezekben a normarendekben a szankciót a „spontán kizárás a hatalomból” jelenti. A hatalom útja pedig a pénz útjaként válik mérhetővé.

Az imént leírtak szerint az 1. ábrán foglaljuk össze a szavak gyakoriságának és kapcsolatának, a személyközi kapcsolatoknak és a hatalmat jelentő pénz mozgásának a mérési lehetőségeit. Az ábra szerint három különböző paraméterrel tudjuk jellemezni a közösség kapcsolatait. A szövegstruktúrák elemzése bemutatja az egyes szövegek lényegi szerkezeteit, amelyek a mondanivalót „kihangosíthatóvá” sokszor ismételtetővé teszik. (Ezekhez a szövegstruktúrákhoz a másik két epiztemológiai szinten személyek és pénz is hozzárendelhető.)

A találkozásokra fókuszálva személyközi kapcsolatokat mérhetünk, azt, hogy ki kire hat a személyes kapcsolattartáson keresztül? Ezzel foglalkozik a social network, a társadalmi hálózatok tudománya.

A hatalmat megjelenítő pénz útjainak követése látszólag egyszerűnek tűnhet, a valóságban azonban ennek a rendszerszintű elemzése még kidolgozásra szorul.

Az 1. ábrán bemutatott vázlatban minden mérési szempont esetében különböző hatásszinteket, (hatáserőségeket, és hatásterjedelmet) vizsgálhatunk, azaz mérhetjük, hogy az egyes vizsgált találkozás, szöveg, pénzmozgás hatása mekkora területet érint a lokálistól a globálisig. Ezt jelképezik a mátrix sorai. A mátrix oszlopaiban találhatjuk a kapcsolatok

típusait, amelyek lehetnek szűk családi/baráti kapcsolatok, lehetnek gyenge¹⁹ kapcsolatok és lehetnek intézményi kapcsolatok.

Hatalom	Személy (Én)	Mikroszféra Bonding (Család)	Mézo szféra Bridging (Barát)	Makroszféra Linking (Intézmény)		
Virtualis/Avatar (Teljeség)	Szó	Személy (Én)	Mikroszféra Bonding (Család)	Mézo szféra Bridging (Barát)	Makroszféra Linking (Intézmény)	
Kontinens	Virtualis/Avatar/Szen (Teljeség)	Találkozás	Személy (Én)	Mikroszféra Bonding (Család)	Mézo szféra Bridging (Barát)	Makroszféra Linking (Intézmény)
Ország	Világ	Virtualis/Avatar/Szen (Teljeség)				
Magyarország	Kontinens	Világ				
Falu	Ország	Világ				
Ház	Megye	Világ				
Önazonosság	Város	Kontinens				
Dolgok (Tárgyak)	Falu	Ország				
	Ház	Megye				
	Önazonosság	Város				
	Dolgok (Tárgyak)	Falu				
		Ház				
		Önazonosság				
		Dolgok (Tárgyak)				

1. ábra: Az igazság megismerése szempontjainak vázlata

Összefoglalás

A tanulmányban a mi-tudat működésének jellemzőit vázoltuk fel²⁰. Felhívtuk a figyelmet arra, hogy az igazság kérdése (túl annak legbensőbb személyes vonatkozásain²¹) közösségi kérdés is. Az igazság megnyilvánulási módjai három szempontból lehetnek mérhetőek: a szövegekben a szavak gyakoriságának és kapcsolatának mérésével, a személyközi kapcsolatoknak (találkozásoknak) a mérésével és a hatalmat jelentő pénz mozgásának a mérésével.

Ebben az értelemben az itt bemutatott három szempontból (szavak, találkozások, pénz) vizsgálhatóak azok a kapcsolatok, amelyek meghatározzák, hogy mit és miért gondolunk igaznak.

Irodalomjegyzék

Augustinus, Confessiones, 3.6.11. <http://www.stoa.org/hippo/text3.html> (2015. október 25.)

Coing, H., A jogfilozófia alapjai, Budapest 1996.

¹⁹ Granovetter, M. S. *The strength of weak ties*. *American Journal of Sociology* 78, 1973, 1360-1380.

²⁰ Ezt a munkát már más publikációkban is közzétette a szerző, így a tanulmányban vannak másutt megjelent tartalmak is.

²¹ „tu autem eras interior intimo meo et superior summo meo” Szent Ágoston, *Vallomások*, 3.6.11.

- Granovetter, M. S. The strength of weak ties. *American Journal of Sociology* 78, 1973.
- Granovetter, M., The Strength of Weak Ties: A Network theory Revisited, *Sociological Theory*, Volume 1 (1983), 201-233.
- Habermas, J., *A kommunikatív etika*, Budapest, 2001.
- Kant, *A gyakorlati ész kritikája*, Budapest 1996, 116.
- Wittgenstein, L., *Logikai-filozófiai értekezés, Tractatus logico-philosophicus*, Budapest 1989.

SOCIETY AND RELATIONSHIPS

Nándor BIRHER

Summary

In this study, we have described the working mechanism of the „sense of belongingness”. We have pointed out that the question of truth –beyond its personal aspects – is also a common issue. Truth’s manifestation can be measured by three point of view:

- 1.) measuring the frequencies and the relations between words in texts;
- 2.) measuring the interpersonal relationships;
- 3.) measuring the movement of power-giving money. In this sense, those relationships can be examined from the three aspects presented here (words, encounters, money) which define what and why we think it is true.